

MAKAI VIVIEN

AZ 1956-OS FORRADALOM EMLÉKEZETE

Kisvárosi fiatalok '56-ról

OTDK dolgozat

Konzulens: Prof. Dr. Valuch Tibor, egyetemi tanár

Debreceni Egyetem
Szociológia és Szociálpolitika Tanszék
2013

Bevezetés

*Mert ideszülettel így
hát itt maradsz
a világra mely körülvesz
csak magyarul van szavad.*

(Böröndi Lajos)

Magyarország a legviharosabb történelmű országok közé tartozik Európában. Háborúk, felkelések, forradalmak, rendszerváltások követték egymást az elmúlt évszázadok során. Ezek a múltbéli események minden nap itt vannak az emberek szeme előtt, a média rendszeresen foglalkozik velük, az ország polgárainak ma már lehetősége van arra, hogy megemlékezzenek minden áldozatról. A múlt szerves része az életünknek, olyan normákat, emlékeket és szabályokat nyújt nekünk, amelyek nélkül nehezen tudnánk élni. Ha a múlt eseményei nem lennének számunkra egyfajta „mankóként” elérhetőek, nehezebben találnánk a világban a helyünket, és csökkenne az az összetartozás érzet, amely azért munkálkodik bennünk, mert tartozunk valahova, valakikhez.

Az 1956-os magyar forradalom ezt jelképezi a legtöbb magyar számára. Összetartást, és egységes fellépést egy idegen elnyomó hatalom ellen. Ez a forradalom és szabadságharc megrengette a világot. Minden országban a magyarok voltak a fő téma: hol büszkén, hol lenézően beszéltek, de beszéltek az országról, és a benne élő emberekről. Emiatt is fontos, hogy ezt az eseményt minden magyar jól ismerje, és joggal legyen büszke arra, hogy tud róla. A forradalomról személyes tapasztalatai/emlékei ma már leginkább csak az idősebb korosztályok tagjainak vannak, hiszen 56 évvel ezelőtt történt.

Ugyanakkor itt van a fiatalság, az újabb generáció, akik már szabadságban nőttek fel, másabb normák szerint élik az életüket, de magyaroknak vallják magukat, és úgy vélik, jogosan tagjai ennek a társadalomnak. Az ismert mondás úgy szól, hogy a fiatalságé a jövő, ők teszik azt jobbá és szebbé. Feltételezhető, hogy képesek is lesznek rá, hiszen ismerik és birtokolják a magyar identitást. A kérdés az, hogy ez a fiatal generáció mennyire ismeri a magyar történelmet, mennyire van tisztában azzal, hogy mi miért történt, és milyen következményekkel járt. Fel tudja-e ezeket az ismereteket használni a mindennapi életben, és

építeni a jövőjét az alapján, amit megtanult? Mennyit tud az 1956-os forradalomról? Tudja-e, hogy milyen következménnyel járt az, az akkor élő, vele azonos korosztály számára? Mennyire fontos az egyáltalán, hogy tudjon róla? Változtat-e az egyéni és a társadalmi magatartáson, ha nem ismeri a történelmi tényeket? Befolyásolja-e a fiatalok viselkedését az, hogy mennyit tudnak a saját történelmükről? Okozhat-e ez problémákat a szocializálódás során?

Dolgozatomban ezekre a kérdésekre próbálok választ adni.

Elméleti kérdések és a vonatkozó szakirodalom áttekintése

Az elméleti kérdéseink arra vonatkoztak, hogy okoz-e problémát a fiatalok körében az, hogy hiányos történelmi tudással rendelkeznek. Érinti-e a szocializációjukat, a nemzeti identitástudatuk fejlődését, ha nincsenek használható információik a magyar történelem területéről.

Ehhez elsőként a szocializáció fogalmát kell meghatároznunk. Ehhez Bagdy Emőke fogalmát használtuk fel:

„A szocializáció olyan tanulási folyamat, amely a születéstől a halálig tart. A szocializáció nem más, mint a „társadalomba való beilleszkedés folyamata, amely során az egyén megtanulja megismerni önmagát és a környezetét, elsajátítja az együttélés szabályait, a lehetséges és elvárt viselkedésmódokat.”
(Bagdy 1986)

Fogalom lényege tehát, hogy ez egy elsajátítási, tanulási folyamat, amely során az egyén megtanulja, hogyan legyen része a társadalomnak, amelyben él. Ebbe beletartozik az, hogy hogyan viselkedjen nyilvánosan, hogyan beszéljen az idősebbekkel, vagy ismeretlenekkel, és az is, hogy hogyan viszonyuljon a politikához. Ez utóbbit politikai szocializációnak nevezik, és Közép-Európában ezt csak a hetvenes évek elején kezdték el kutatni. (Szabó Ildikó 1991: 17) Ezt a jelenséget nehéz pontosan definiálni, több kutató is megpróbálkozott vele, mint például Greenstein vagy Hess és Torney. Abban azonban mindannyian egyetértenek, hogy a nemzeti identitástudat meglehetősen fontos tényező a politikai szocializálódás során. (Gyulavári Ágnes 1987: 99-118)

De mi is az a nemzeti identitástudat, és milyen elemekből épül fel? Az egyik lehetséges választ Murányi István értekezésében találtuk meg: A nemzeti identitástudat a nemzet olyan produktuma, mely megkülönbözteti azt más nemzetektől, mindenki számára elérhető, értékeket és normákat ad, valamint a közösséghez való tartozás érzését sugallja. (Murányi István 2006:3) Építőelemei a vallás, a média, a szocializációs faktorok, az irodalom és végül, de nem utolsósorban a történelmi ismeretek. (Murányi István 2006:5) Tehát ahhoz, hogy a személy rendelkezessen nemzeti identitástudattal, tudja azt, hogy hova tartozik, és teljes legyen a szocializációja, ahhoz elengedhetetlen, hogy birtokoljon történelmi tudást, csakúgy, mint hogy jártas legyen az irodalomtudományokban és a média által sugallt eseményekben is.

Szabó Ildikó, aki főként politikai szocializációval foglalkozik, úgy gondolja, a politikai szocializáció és a nemzeti identitástudat kialakulásához fontosak az alaptematikák.

„Alaptematikáknak azokat a történelmileg építkező és a nyilvános kommunikációban kidolgozódó, nagy integratív erővel rendelkező témaegyütteseket nevezem, amelyek (a) folyamatosan értelmezik a makroközösségek tagjainak egymáshoz és a közösségen kívül lévőkhez való viszonyát és (b) identitásukon keresztül próbálják őket bevonni a közösségi, illetve a politikai színtérre.”
(Szabó Ildikó 2009:31)

Az alaptematikán belül megkülönböztet vallási, nemzeti és demokratikus tematikát is. (Szabó Ildikó 2009:31) Ebből számunkra a nemzeti tematika a legfontosabb, melyet nemzeti tematizációkra bont a szerző. Ezt a fogalmat Tamás Pál úgy fogalmazta meg 2001-ben, miszerint a tematizáció az eszköze a valóság leírásának, magyarázatának, és átszerkesztésének. Fontosnak tartotta ugyanakkor, hogy mindig politikai érdekeket szolgálnak, és kapcsolódnak a médiához. (Szabó Ildikó 2009: 42) Szabó Ildikó szerint ezek a tematizációk olyan politikai cselekvések, amelyeknek feladata, hogy fenntartsák és továbbírják a nemzeti tematikát. (Szabó Ildikó 2009: 43)

A szerző az alaptematikák gyors változását gondolja a labilis magyar társadalmi szerkezet okának. Problémának tartja ugyanakkor azt is, hogy a nemzeti tematika újrafogalmazódott minden korszakban, például csak a 20. században, a rendszerváltás után már három alkalommal változtatták meg azt. (Szabó Ildikó 2009: 311-313)

Ez problémát okozhat a mindennapi gondolkodásban, a nemzeti identitástudat fejlődésében, a politikában való jártasságban egyaránt, hiszen a társadalom tagjai nehezen, vagy egyáltalán nem tudják, mi a követendő példa, jelenleg melyik tematika az érvényes. Kevésbé érezhetik azt, hogy tartoznak valahová, fenyegetővé válik a „gyökértelenség” érzete, ami a fiatalabb generációnál a globalizáció miatti könnyebb helyváltoztatással már egyébként is megjelent.

Elmondható tehát, hogy ha a fiataloknak gyakran változó alaptematikákkal, és sérülő nemzeti identitástudattal kell szembenéznük, akkor ez okozhat problémákat számukra a mindennapi életben. Hipotéziseink is leginkább erre vonatkoznak: Sérült-e valamelyik ágense a nemzeti identitástudatnak? És ha sérült, az milyen következményekkel járt?

A hipotézisek

Az alább látható állításaink leginkább a kérdőívek eredményei által igazolhatóak, vagy cáfolhatóak meg, épp ezért elsősorban a kutatás eredményeire voltunk kíváncsiak. Valójában csak ez hivatott megmutatni, hogy a vidéki fiatalok mit gondolnak, és mi az, amit tudnak az 1956-os eseményekről. A legfontosabb hipotézisünk az volt, hogy a mai 14-17 éves korosztály nem rendelkezik számottevő helyes információval a szabadságharcral kapcsolatban, noha a lehetőségük meglenne a tájékozódásra, és az iskolában is próbálják az ezzel kapcsolatos tudást átadni, például iskolai megemlékezések keretében.

Úgy gondoljuk, hogy a fiatalok nincsenek tisztában sem az akkori ideológiai színezettel, sem azzal, hogy milyen emberveszteséggel jártak a fegyveres megmozdulások, valamint arról sem tudnak számottevően sokat, hogy milyen hatással volt hosszútávon a magyar történelemre ez az esemény. Valószínűnek tartottuk, hogy nem igazán tudták, milyen következménnyel járt az, hogy az akkori magyar nép egységesen fellépett az őket elnyomó szovjet uralmi rendszer ellen. Ez pedig a nemzeti hovatartozás, és az identitástudat egyik fontos eleme lenne, tehát felmerül az a kérdés is, hogy a tudás hiánya akadályozza-e ennek a fejlődését?

Nyilván nem gondoltuk azt, hogy minden válaszadó egyforma mértékben tudatlan, ezért kíváncsiak voltunk arra is, hogy kik azok, akik egy kicsivel többet tudnak az 56-os eseményekről az átlagostól. Három csoportról gondoltuk, hogy jobb eredményeket produkál a kérdőív kitöltésekor: Az egyik azon fiatalok csoportja, akik gimnáziumba járnak, és nem szakmunkásképzőbe. Ezt azért feltételeztük, mivel itt nagyobb hangsúllyal foglalkoznak történelmi és irodalmi kérdésekkel, bővebb a tananyaguk is ebben a témában. A második a legjobb tanulók csoportja, függetlenül attól, milyen típusú iskolába jár. Erre az a magyarázat, hogy többet olvasnak, többet tanulnak, és talán emiatt nyitottabbak lehetnek az őket körülvevő világra, ezáltal könnyebben szerzik meg ezt a típusú tudást. A harmadik csoport pedig azoké, akik ismernek olyan személyt, aki a forradalomban részt vett. Itt úgy gondoltuk, befolyásolhatja őket az, amit az ismerőstől, rokontól hallottak erről a témáról, így szélesebb körű tudással rendelkeznek, mint azok, akik főként csak a médiából vagy az iskolából tájékozódnak.

Ezeket az állításokat szeretnénk a kérdőív eredményeivel igazolni vagy megcáfolni amennyiben az adatok egyértelműen igazolják azt.

A kutatás

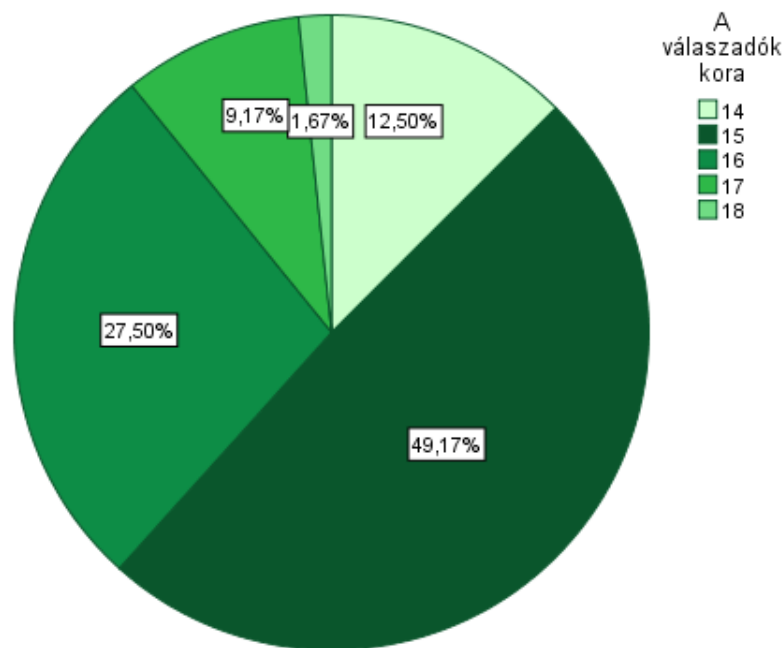
A kutatás célja, hogy felmérjük, mennyit tud a mai vidéki 14-17 éves korosztály az 1956-os forradalomról, de természetesen további célként felsorolható, hogy a fenti hipotéziseket megválaszolhassuk az eredményeinkkel. A módszer kérdőíves lekérdezés volt, melynek során a fiatalok egy interneten keresztül kitölthető kérdéssort kaptak meg, illetve megkértük őket arra is, hogy ne próbáljanak „külső forrásokat” igénybe venni, tehát csak a saját tudástökéjüket használják fel a kérdések megválaszolása során. Az idejükkel szabadon gazdálkodhattak, és a végén, ha kérdésük volt, azt meg is válaszoltuk. A kérdőívben található kérdéseket igyekeztünk olyan sorrendbe tenni, hogy egy logikai ívet rajzoljanak ki. A forradalommal kapcsolatos alapkérdésektől eljutottunk a téma specifikus, csak az 1956-os szabadságharcot érintő kérdésekig, illetve a kezdetektől (Például: Kik voltak a résztvevők? Hol és mikor játszódtak az események?) a végpontig, a lezárásig (Megtorlásokkal kapcsolatos kérdések, halálozások és kivándorlók száma.). Így a kérdések teljes mértékben követik a forradalom kronológiáját is. A válaszadók a kérdőívet órai kereteken belül tölthették ki.

A minta és a mintavétel

A kutatás lefolytatásához két átlagos, nem kiemelkedően jól vagy rosszul teljesítő kisvárosi középiskolát kértünk fel, azzal a kikötéssel, hogy csak 9. és 10. osztályos tanulókat keresnénk a feladatra, mivel az idősebbeknek a felmérés témája már tananyag lehet, illetve érettségi tétel. A másodlagos érv pedig, hogy ők már a rendszerváltás utáni években születtek, ebben a rendszerben szocializálódtak, tehát nem az 1989-es évek előtti vélekedést tudhatják magukénak a forradalommal kapcsolatban. Azt a nézetet, amelyet a Kádár-kor hivatalossága képviselt, már csak a szüleiktől, vagy nagyszüleiktől hallhatták, de az iskolában, a médiában már régen nem ez a meghatározó elgondolás, így számukra ez már nem tabutéma, és könnyebben gyűjthetnek róla információkat. Országos szinten minden évben megemlékeznek a szabadságharcról a médiában és az utcákon egyaránt, illetve munkaszüneti nappá nyilvánították a megmozdulás első napját. Ez nagyon nagy változás ahhoz képest, ami a rendszerváltás előtti időkben volt, tehát a diákoknak van lehetőségük a tájékozódásra, amennyiben igénylik azt. Ezen kritériumoknak megfelelően az első iskola a hajdúszoboszlói Högyes Endre Gimnázium és Szakközépiskola volt, a második pedig szintén erről a településről a Bocskai István Szakközép- és Szakmunkásképző iskola volt. (A továbbiakban az első intézményt HE betűkombinációval, míg az utóbbit BI betűkkel jelöltük.) A HE tanítási

intézményből három osztály válaszolt, míg a BI-ból kettő. Így lett az öt osztályban vegyesen gimnáziumi, szakközép és szakmunkásképző osztály is a mintában. Ez összesen 120 darab válaszadót eredményezett.

A felmérésben résztvevők 55%-a (66 fő) férfi volt, a lányok összesen 54-en voltak a mintában, ez 45%-ot jelent.

A válaszadók csaknem fele 15 éves, ezután 27,5 %-kal a 16 évesek következnek. Legkevesebben a 18 évesek voltak, összesen 2 fő. Ez azzal is magyarázható, hogy 9. és 10. osztályos tanulókkal lett kitöltve a kérdőív, így nem is volt elvárt az idősebb diákok megjelenése a mintában.

A minta nagyobb része a Hőgyes Endre Gimnázium és Szakközépiskola tanulója, a megkérdezettek 62,5 %-a jár ebbe az oktatási intézménybe. Ez összesen 75 főt tesz ki, amelyből 43 válaszadó nő. Ebben az iskolában tehát lánytöbbség keletkezett a felmérés során. A másik iskolában ennek az ellenkezőjét tapasztalhattuk. A Bocskai István Szakképző- és Szakmunkásképző Iskolából összesen 45 válasz érkezett, melyből 34 férfi (75,6%).

A kérdések között szerepelt az előző félévi és év végi tanulmányi eredménye magyar irodalom és történelem tárgyból. (Mindkét intézményben voltak a lekérdezettek között 9. osztályosok, így az ő előző évi eredményük még az általános iskolából származik. Ez azért is előnyös, mert középiskolába több általános iskolából érkezhettek, így világosan látható, hogy nem az iskola érdeme vagy hibája, hogy hogyan teljesít a megkérdezett a kérdőívben.) Ezt azért is találtuk fontosnak, mert kíváncsiak voltunk rá, hogy nagyobb tudással rendelkezik-e

témáról az a diák, akinek jobb érdemjegyei vannak ebből a két tárgyból. Értelemszerűen azért ezt a két tantárgyat választottuk, mert ez áll kapcsolatban a kutatott témával. Jelen esetben nem a diákok matematikatudása vagy nyelvtudása érdekelt minket, hanem az, hogy mennyit tud az 1956-os forradalomról.

A HE intézményben a 9. osztályos diákok között nem volt bukott, vagy kettes tanuló magyar irodalomból. Összesen 55-en válaszoltak, ebből 49 fő kapott minimum négyest az irodalomtudására, 26 fő pedig jeles tanulmányi eredményű volt. A 10. évfolyam már nem dicsekedhet ilyen jó eredménnyel: A 20 főből 4 diákot kettesre zártak le, és 4, vagy annál jobb érdemjegye összesen 7 középiskolásnak volt.

A BI iskolában a 9. évfolyamon belül egy bukott diák válaszolt, és nem volt olyan, aki jeles tanuló lett volna magyar irodalomból. Összesen 17-en adtak választ, ebből 3 jó minősítésű diák van, és egy olyan, aki 3.5-es átlagot ért el. Továbbá az osztályon belül 5 közepes, és 3 olyan tanuló van, aki 2.5-es átlagot ért el. 4 diák jelezte, hogy elégségest kapott ebből a tárgyból. A 10. évfolyamon 28-an adtak választ ebből az iskolából. 3-an nem kívánták megmondani a jegyüket, illetve nem volt bukott, vagy jeles tanuló a mintában. Elégségest ebben az osztályban előző évi teljesítményükre 6-an, közepes jegyet 14-en, míg jó minősítést 5-en kaptak.

A történelem jeggyel is hasonló tendenciák figyelhetők meg: a HE iskolában jobb jegyeket kapnak a 9. osztályosok a többiekénél, és nincs bukott diák. Az 55 főből 24 jeles érdemjegyet kapott történelmi ismereteire, 4,5-ös átlagot 3-an értek el, míg jó érdemjegyet 21 középiskolás kapott. Összesen 6 fő számolt be arról, hogy közepes érdemjegyet kapott, és egyetlen egy személy volt, aki egyszer elégségest és egyszer középeket kapott a bizonyítványába ebből a tárgyból. Meg kell említeni azonban itt is, hogy ezek általános iskolai jegyek, tehát nem ehhez az oktatási intézményhez köthetőek. (Ugyanez érvényes a BI iskola diákjaira is.) A 10. évfolyam ennél a tárgynál sem érte utol a fiatalabbakat: a 20 főből 4-en kettest kaptak, 12-en hármast, 3-an négyest, és összesen egy ember büszkélkedhetett jeles osztályzattal.

A BI iskolában szűkebb volt a skála mindkét osztályban, mert nem volt sem bukás, sem jeles eredmény. A 9. osztályban 17 válaszadó volt, akik közül mindössze egy jó tanuló, 7 közepes tanuló, egy 2,5-ös átlagot elért diák, és 8 elégséges történelmi tudással rendelkező diák volt. A 10. évfolyamon 28 fiatal válaszolt, közülük 3-an nem szerették volna megadni a jegyüket. Jó érdemjegyet összesen 2-en kaptak ebben az osztályban, középeket 8-an, elégséges osztályzatot pedig 15-en.

Látható, hogy vannak az osztályok között is különbségek, mind korban, mind

tanulmányi eredményben, tehát nem az iskola, vagy a kor az, ami az esetleges eltéréseket okozza.

A kérdőívben több típusú kérdéssel találkozhattak a fent felsorolt diákok. Elsőként egy olyan kérdésblokkot kellett kitölteni, melyek a forradalomra, mint történelmi eseményre vonatkoztak. Kik a résztvevők, hol és mikor zajlottak a történések, milyen kimenetellel és eredménnyel zárult le ez az egész esemény, milyen ideológiák játszottak vezető szerepet, vagy épp milyen eszmék ellen léptek fel a résztvevők, illetve, hogy milyen mértékű embervesztéssel járt ez a megmozdulás.

Ezután olyan kérdések következtek, amelyek a forradalommal kapcsolatos érdekességeket taglalták. Híresebb résztvevőket, emlékhelyeket kellett a válaszadóknak beazonosítaniuk. Ezekre a kérdésekre talán nem található meg a válasz a tananyagban, de az utóbbi 20 évben elég gyakran előkerültek akár a médiában, akár a közbeszédekben, tehát azok a diákok, akik kicsit jobban figyelnek a környezetükben zajló eseményekre, könnyedén megválaszolhatták ezeket.

Az utolsó blokk pedig a válaszadók benyomásaira, véleményére, nézőpontjaira volt felépítve. Célja, hogy megtudjuk, mit gondolnak a fiatalok az 1956-os magyar forradalomról és szabadságharcról, ők részt vennének-e benne, milyen üzenetet hordoz számukra az eseménysorozat, illetve ismernek-e olyan személyt, aki részt vett a forradalomban.

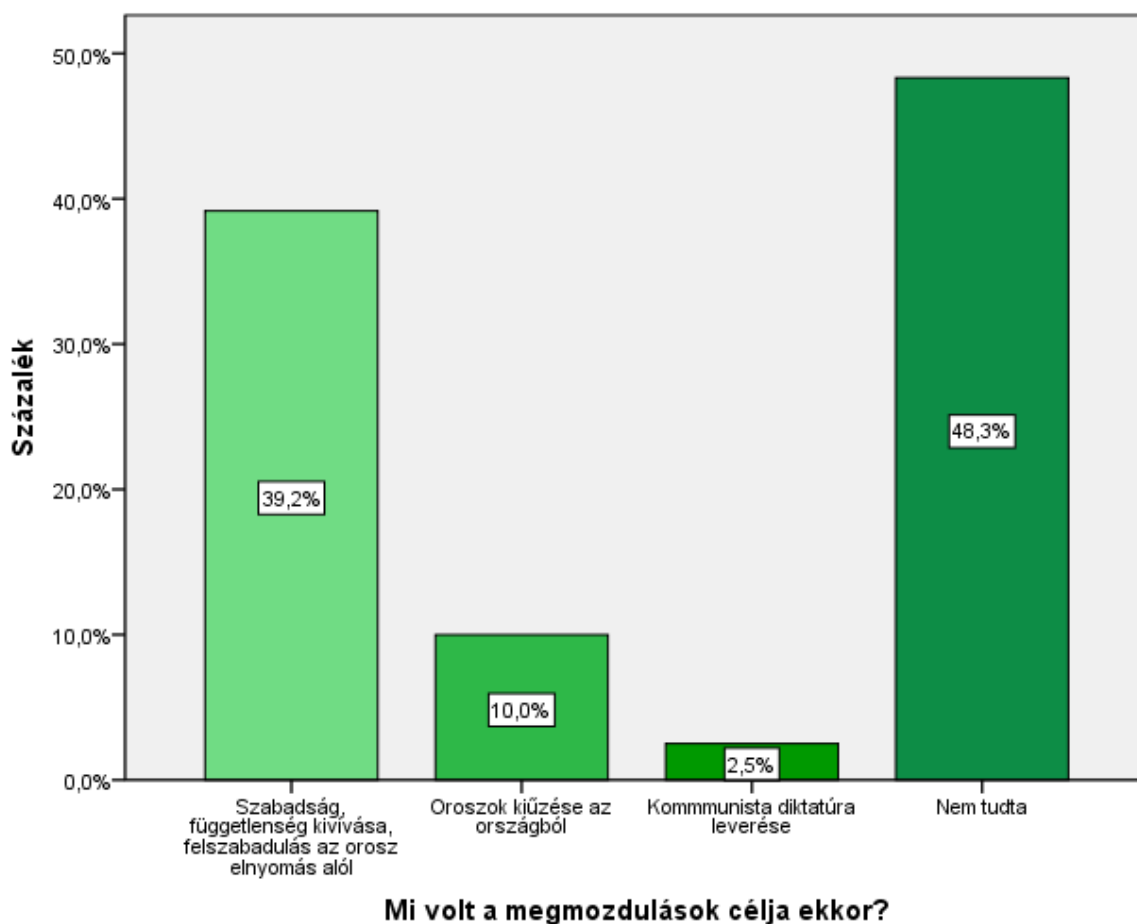
A tárgyi tudást mérő kérdések

Az első kérdéskörbe olyan információkra voltunk kíváncsiak, amelyeket tanulhattak az iskolában, hallhattak a televízióban, vagy bármilyen más forrásból. Ezeknek a kérdéseknek az volt a célja, hogy feltérképezzük, mennyit tudnak az 1956-os eseménysorozatról, hiszen a későbbiekben arra is kíváncsiak voltunk, hogy milyen véleménnyel vannak róla, hogyan vélekednek a történésekről. Ehhez elengedhetetlen, hogy információnk legyen arról is, hogy mennyit tudnak magáról a forradalomról.

Az első kérdés arra vonatkozott, hogy hallottak-e már az 1956-os magyar forradalomról. Amennyiben a válaszuk nem volt, automatikusan a kérdőív végére ugrottak, és nem számoltuk a válaszaikat. 2 ilyen válaszadó volt, ők így nem kerültek bele a mintába. Ha igent jelölt, tehát hallott már róla, akkor a következő kérdés az volt, hogy meg tudja-e nevezni a szabadságharcban résztvevő oldalakat. 36,7%-uk, tehát 44 ember tudta, hogy szovjet és magyar ellentét feszült egymásnak 1956-ban, 10%-uk legalább a kettő közül az egyiket meg tudta nevezni. 50 válaszadó, tehát 41,6% mondta azt, nem tudja, ki vett részt a

megmozdulásokban. 6 személy jelezte, hogy kommunisták és szocialisták harcoltak, tehát ők az ideológiai színezetre tértek ki. 4 diák szerint egyéb országokban zajlottak a harcok, mint például az Amerikai Egyesült Államok, vagy Németország. További 4 ember csak személyeket tudott megnevezni, akik szerint részt vettek a forradalomban. Itt sem született elfogadható válasz, hiszen legtöbbször Petőfi Sándort és Sztálint írták be.

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy meg tudják-e mondani, miért harcoltak 1956-ban. Feladatuk volt, hogy minél teljesebb választ adjanak, tehát ne csak egy indokot írjanak fel, hanem mindent, ami eszükbe jut, és ide köthető. Az alábbi eredmények látszanak:

Látható, hogy a válaszadók majdnem fele nem tudta megmondani, miért tört ki a forradalom Magyarországon 1956-ban. Viszont volt 47 fiatal, (39,2%) akik meg tudták nevezni a pontos indokot. 10%-a a válaszolóknak úgy gondolta, az egyetlen indoka a harcoknak az volt, hogy az akkori szovjet nép katonái és tagjai hagyják el az országot.

A következő kérdésben arra voltunk kíváncsiak, hogy ne csak azt válaszolják meg, hogy kik ellen, és miért folytak a harcok, hanem azt is, hogy milyen ideológiai színezete volt a harcoknak. Ebben a kérdésben arra voltunk kíváncsiak, tudták-e a diákok, hogy milyen ideológiák ellen léptek fel a forradalmárok. Több választ is adhattak meg, illetve volt egyéb

kategória is, ezt senki sem választotta. A több választás esetén leggyakrabban a kommunista és szocialista ideológiákat írták be, de négyen összepárosították a liberális és szocialista ideológiát is. 2-3 válaszadó a konzervatív és a nacionalista eszmét gondolta összetartozónak, azonban legtöbbször összesen egyet jelöltek, a kommunista ideológiát. Ezt 92 fő jelölte be, ami 76,7%-uk, de ebben benne vannak azok is, akik esetleg összepárosítottak még valami mást is. 58 válaszadó írta csak és kizárólag azt, hogy a kommunista ideológia ellen léptek fel 1956-ban. A második leggyakrabban beírt eszmefajta a szocialista volt, 38,3%-kal, ami 46 főt jelentett. Ezt egyedülállóként összesen 13-an írták, legtöbbször pedig a kommunistával párosították. Ezt követi a nacionalista ideológia, 10,8%-kal. Ezt összesen 13-an írták be, egyedülállóként pedig négyen választották. Leggyakrabban szintén a kommunizmussal párosították. A liberális ideológiát mindössze 6-an jelölték be, azonban ezt mindig párosították valamivel, egyedülként senki sem írta be. Legkevesebben, összesen öten úgy gondolták, hogy a konzervatív eszmeáramlat ellen indultak harcok 56 éve. Ezt egyedülként összesen ketten írták be, és ez a leggyakoribb választási forma, ugyanis egy-egy fő párosította a kommunista, liberális, és nacionalista ideológiához. Az összes kérdés közül itt született a legtöbb helyes válasz, valamint annál a kérdésnél, hogy hogyan végződött a forradalom. Ezért az elmondható, hogy talán ezek kaptak a legnagyobb hangsúlyt, amikor a diákok találkoztak ezzel a témával.

Az ötödik kérdés a tárgyi tudást mérők közül arra vonatkozott, hogy milyen végkimenetele volt a forradalomnak. A 120 válaszadó közül 55 mondta azt, hogy a forradalom megbukott, és vereséggel végződött. 55 embert tudta a helyes választ összesen, míg majdnem ugyanennyien, 47-en úgy gondolták, hogy az 1956-os forradalom győzelmes kimenetelű volt. 18-an nem tudtak felelni a kérdésre. A kérdőív által felmért fiatalság 54,2%-a nem tudta, hogy az 1956-os forradalmat elveszítette a magyar nép. Ez igen súlyos problémát okozhat a későbbiekben, ha a fiatalok a saját történelmükkel sincsenek tisztában.

Ezután a válaszadóknak az volt a feladatuk, hogy hónapra pontosan határolják be a forradalmat. Összesen 10 diák, tehát a minta 8,3%-a tudta megmondani, hogy az 1956-os forradalom októberben kezdődött, és novemberben le is verték. 110 válaszoló, tehát a minta 91,7%-a nem tudta behatárolni, mettől meddig tartottak az események. Nem egy olyan személy volt, aki azt írta be, hogy 1848 márciusában kezdődtek a harcok. Ez nem csak azért meglepető, mert többször hangsúlyozva lett, hogy az 1956-os forradalomra vagyunk kíváncsiak, hanem azért is, mert a kérdőív november 5-én lett felvéve, egy nappal a forradalom leverésének évfordulója után, az azt megelőző héten pedig iskolai megemlékezések voltak, és tanszüneti nap volt október 23-a miatt.

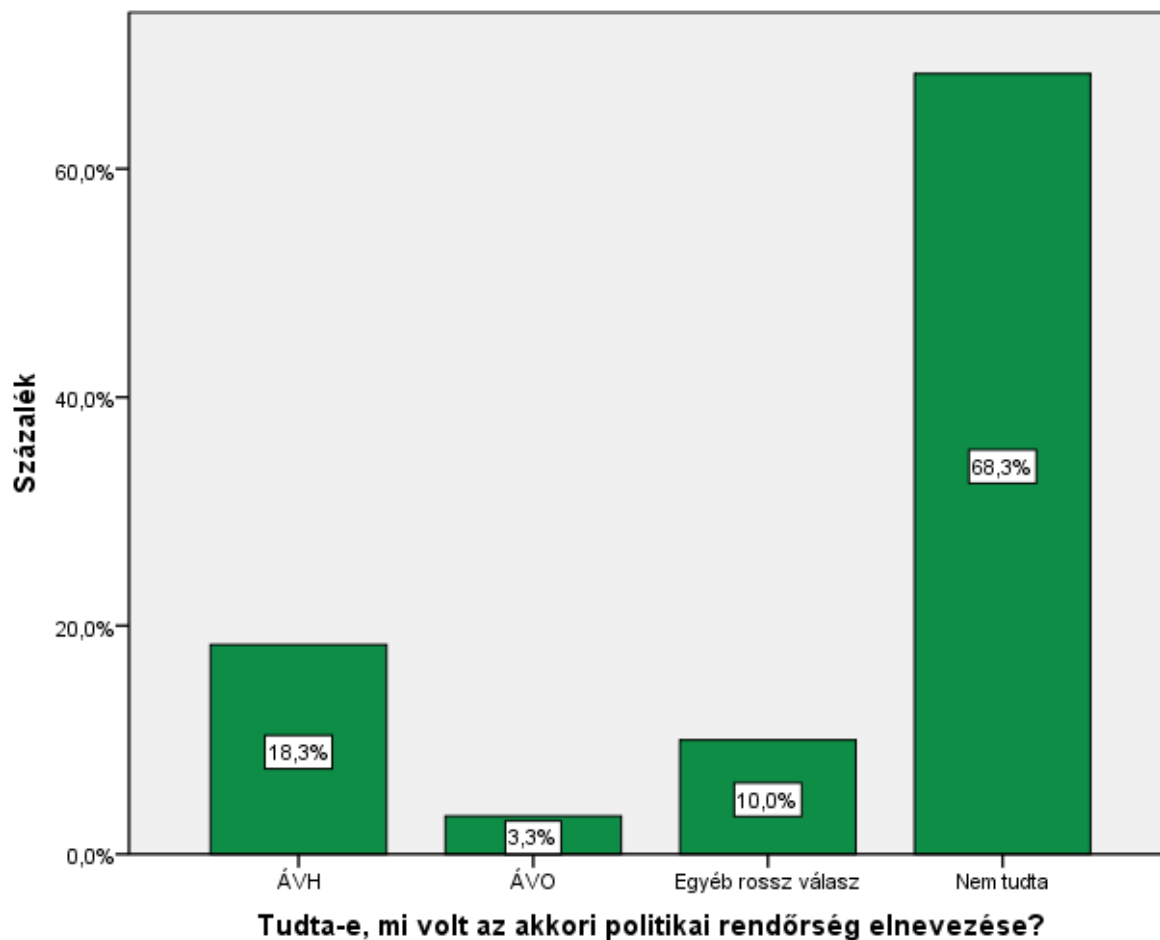
A következő feladatuk az volt, hogy soroljanak fel két olyan várost, ahol voltak fegyveres harcok. Legtöbben összesen egy várost tudtak megemlíteni, természetesen Budapestet. Ez a válaszadók 44,2%-át jelenti. Többen is írták Budapestet, de ők már tudtak mellé másik várost is megnevezni. Szeged és Debrecen fordult elő legtöbbször, összesen 13 alkalommal. Volt 5 olyan válaszadó, akik két jó várost írtak, de a megjelölt válaszok között nem volt ott Budapest. Összesen 2 diák volt, aki egy jó várost sem tudott megnevezni, illetve 11 fő volt, aki egy jó, és egy rossz választ írt be. A leggyakoribb tévedés Arad volt. 36 válaszoló, azaz a minta 30%-a nem tudott egy várost sem megemlíteni.

A következő kérdés ehhez hasonló volt: Két olyan személyt kellett felsorolniuk, akik nevéhez köthető a forradalom. 21,7%-uk tudott két jó nevet leírni, úgy, mint Rákosi Mátyás vagy Nagy Imre. 7,5%-uk tudott egy jó és egy rossz nevet írni. Leggyakrabban Nagy Imrét és Sztálint párosították, de Sztálin nem elfogadható válasz, mivel 1953-ban elhunyt. 32,5%-uk (39 fő) nem tudott egyetlen ide sorolható nevet sem felsorolni. A leggyakoribb tévedések között *Petőfi István (sic!)*, *Széchenyi István*, *Kossuth Lajos és Sztálin* neve szerepelt. 38,3%-uk nem tudott egyetlen nevet sem megemlíteni.

Ezután az volt a feladatuk, hogy meg kellett becsülniük, hányan veszítették életüket a forradalom során. A helyes adat körülbelül 2652 főt ír.(Az áldozatok száma 1956) A fiatalok közül 1000 és 5000 fő közé összesen 13-an tippeltek, amely a minta 10,8%-a. 1000 fő alatti halálozásra 37,5%-uk gondolt, míg 5000 fő feletti halálozásra 31 fő tippelt. Ez az érték pontosan ugyanakkora, mint azoknak a száma, akik nem kívántak válaszolni a kérdésre (25,8%).

Tizedik kérdésként, az előző kérdés mintájára meg kellett becsülniük, hányan hagyták el az országot. A helyes szám majdnem 200.000 fő, egész pontosan 193.885 fő. (A kivándorlók száma 1956) A 120-ból 28 válaszadó nem próbált meg tippelni vagy becsülni, üresen hagyták a mezőt. Azonban csaknem a minta fele, 59 diák szerint a kivándorlási veszteség 10.000 fő alatt van, tehát huszadrésze a körülbelüli értéknek. 10.000 és 150.000 fő közé nagyon kevesen becsültek, összesen 8,4%-uk a válaszadóknak. 150.000 és 200.000 körüli értékre összesen hárman gondoltak. 200.000 feletti számra viszont 20 válaszadó is becsült, ám ebben vannak olyan irreális értékek, mint a 6.000.000 vagy a 10.000.000 fő. Összességében itt az látható, hogy a diákoknak nincsen elképzelésük sem arról, hányan hagyták el az országot az 1956-os forradalom és az azt követő megtorló sorozatok miatt.

Arra a kérdésre, hogy tudta-e, mi volt az akkori politikai rendőrség elnevezése, szintén nagyon kevesen tudtak válaszolni.

A válaszadók közül összesen 22-en tudták, hogy akkoriban már nem az ÁVO, hanem az ÁVH tevékenkedett. A tévedésben ugyan közrejátszhat az is, hogy a köznyelv „ávósok”-ként emlegette a szervezet tagjait, így ha esetleg hallottak róluk, akkor ezt a nevet is hallhatták. (Az Államvédelmi Osztály 1948-ban fejezte be működését ezen a néven. Ettől fogva Államvédelmi Hatóság, tehát ÁVH.) A rossz válaszokhoz leginkább a Csendőrséget és Rendőrséget írták be. 82 fő nem tudta megmondani, vagy megtippelni, mi volt a neve az akkori államvédelmi szervezetnek.

A tárgyi tudást mérő kérdések közül az utolsó az volt, hogy soroljanak fel legalább két büntetési formát, amivel a forradalomban résztvevő személyeket sújtották, a börtönbüntetésen kívül. Helyes válaszként felsorolható lett volna a kivégzés (golyó és kötél általi halál), a vagyonelkobzás, a rendőri felügyelet, az okiratok visszatartása például. Utóbbiakat egyikük sem írta, szinte mindannyian a kivégzésre asszociáltak, de ezen belül is volt olyan, aki nem jó megoldást írt, például a lefejezést. 81 fő, tehát a minta 67,5%-a helyes módszereket nevezett meg, míg 8,3% nem helyes módszert írt. Hárman a kivégzést országból való kitoloncolással

párosították, 26-an (21,7%) pedig nem tudtak a börtönbüntetésen kívül más módszerét felsorolni az akkori hatalomnak.

A tárgyi kérdések végére érve látható, hogy nem igazán rendelkeznek stabil tudással erről az eseményről a diákok. Ha a forradalom végkimenetelével tisztában is van körülbelül a válaszadók fele, a két oldalt már nehezen, vagy egyáltalán nem tudták meghatározni, és azt is nagyon kevesen tudták, hogy időben mikor zajlott a forradalom, pedig abban az időszakban készült az adatfelvétel, amikor a megemlékezések zajlottak. Ezt azt bizonyítja, hogy ez a téma nincs előtérben, az emberek nem szeretnek róla beszélni, vagy nincs elég információjuk ahhoz, hogy beszélhessenek róla. 56 évvel az események után a fiatal generáció nincsen pontos tudás birtokában egy olyan történelmi fejezetről, amely nem csak az iskolában tananyag, de a modernkori magyar történelem egyik legmeghatározóbb eseménysorozata.

Az „érdekes” kérdések, általános ismeretek

A kérdőív következő blokkja olyan kérdéseket tartalmazott, amelyekre nem biztos, hogy a történelemkönyvben megtalálhatóak a válaszok. Kicsit érdekesebb, színesebb kérdések voltak ezek, ugyanakkor az általános tájékozottságot is mérték, tekintve, hogy az iskolai megemlékezések egy héttel a kérdőív felvétele előtt zajlottak. Mindkét iskolában megerősítettek arról a pedagógusok, hogy ezek a kérdések közül mindegyiket meg tudták volna válaszolni a diákok, amennyiben odafigyelnek, vagy egyáltalán megjelennek az ünnepségen.

Az első kérdés arra vonatkozott, milyen napra esett október 23-a 1956-ban. A helyes válasz kedd volt. Összesen 10 diák adott jó választ, 110-en nem találták el. 91,7%-a a válaszadóknak nem a keddet jelölte be, és valószínűleg ez még magasabb lenne, ha a tippelések nem számítanának bele.

A második kérdés az volt, hogy meg tudják-e mondani, kik voltak a „pesti srácok”. Ez nem csak azért fontos, mert ezek a fiatalok a forradalom egyik jelképévé váltak, hanem azért is, mert korban a kitöltőkhöz közel álló személyek voltak, talán ez is okozhatott egy kis érdeklődést irántuk. Helyes válaszként az elfogadható, ha megírja a diák, hogy fegyveres harcokban részt vevő fiatalok Budapesten, a forradalom alatt. Ezt a választ összesen 10 fő írta le, ami a minta 8,3%-a. Egy diák egyetemistáknak gondolta őket, de egyébként minden mást jól írt, 90,8%-uk viszont nem tudta róluk, hogy kik ők.

Az utolsó kérdés ebben a témában a 301-es parcellára vonatkozott. Feladatuk az volt, hogy meghatározzák, mi az a 301-es parcella. Nem kellett kitalálniuk, hogy hol van, vagy,

hogy most létezik-e, csak annyit, hogy mi az. A helyes válaszhoz elég volt annyi, hogy olyan sírhely, ahol az 1956-os forradalom áldozatai nyugszanak. Sokan azt sem tudták megmondani, hogy ez egy sírhely. Összesen 5 személy tudta leírni a helyes választ, ebből egy diák volt, aki azt is tudta, hogy ez egy jelöletlen sírhely volt, hogy a rendszerváltás időszakában újították fel, és adták meg a kellő tiszteletet az ott nyugvóknak. A minta 95,8%-a nem tudott elfogadható választ adni. Ez nagyon magas szám, noha az eddigi kérdések ívét vizsgálva világosan látszik, hogy elindultunk a forradalom és szabadságharc időbeni és térbeli azonosításától a forradalom utáni vagy még közben a megtorlástól való félelemből adódó migráción át a megtorlásokig, melyeknek egyenes ági következménye lehet a sok halálos áldozat, ezeket nyilván el kellett temetni valahol. Tehát még ha nem is tudták volna, hogy konkrétan mi az a 301-es számmal jelölt, névtelen sírokból álló temetői terület-parcella, ki lehetett volna következtetni azt.

Ezeknél a kérdéseknél, amelyeknek a válaszai nem fordulnak elő talán minden megemlékezéskor, és ritkábban lehet hallani róluk, érezhetően kevesebb jó válasz született, de nem meglepő tény, ha figyelembe vesszük, hogy viszonylag kevés tudással rendelkeznek magáról a forradalomról is általában.

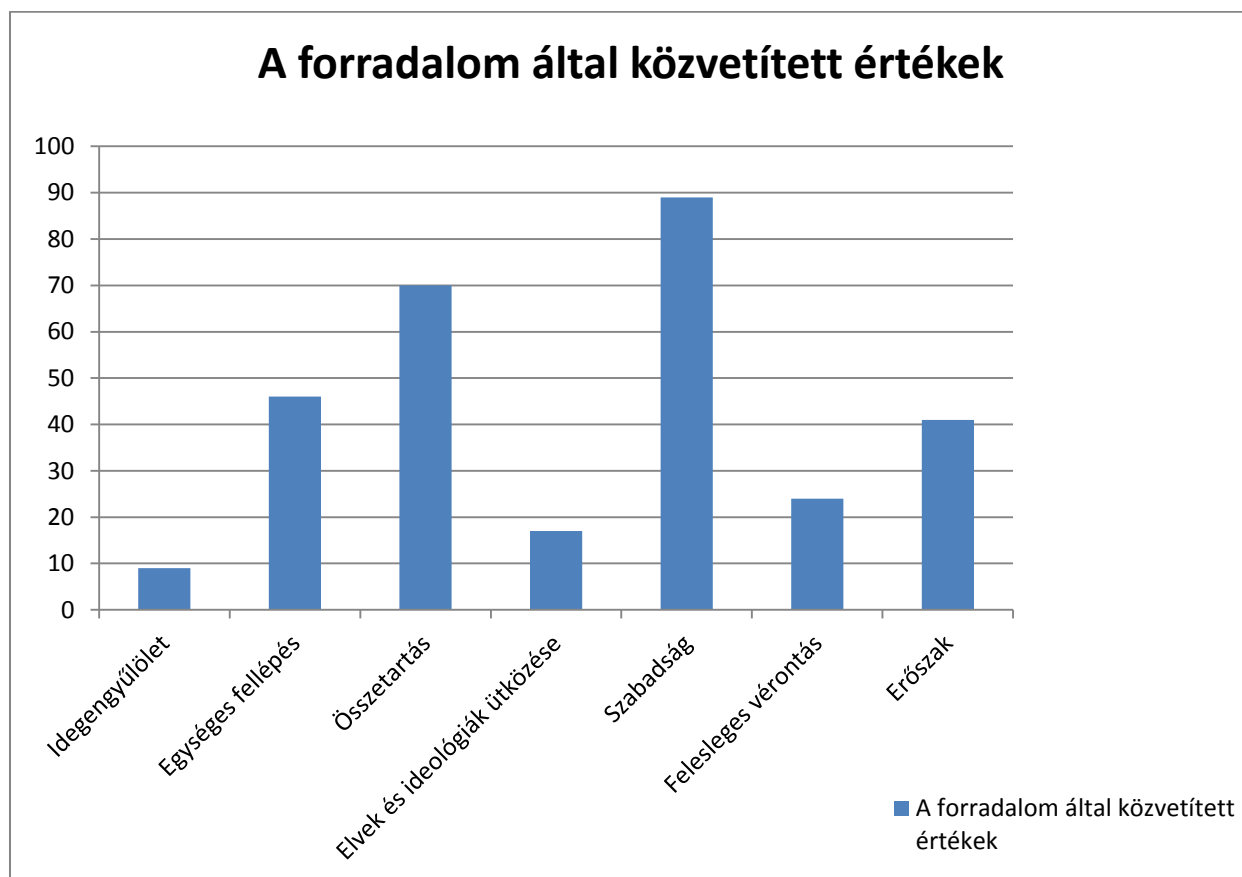
Az utolsó kérdésblokk: Vélemények, benyomások

A kutatási kérdéseink megválaszolásához elengedhetetlen, hogy tudjuk, hogyan vélekednek a megkérdezettek a forradalomról, annak üzenetéről. Látható, hogy tárgyi tudásuk nagyon csekély a témával kapcsolatban, azonban lehetséges, hogy ezt megmagyarázhatja az is, hogy nem érdeklődnek a téma iránt, és nem tartják azt fontos, és pozitív jelenségnek.

Első kérdésünk arra vonatkozott, milyen értékeket közvetít számukra az 1956-os forradalom. Több, számukra szimpatikus lehetőséget is megjelölhettek, amennyiben szükségesnek látták, illetve volt egyéb válasz is, ahova beírhatták, ha eszükbe jutott valami a megadott válaszlehetőségeken felül. Ezt összesen négyen választották, ebből ketten a hazaszeretetet, ketten pedig az egyenlőséget írták be.

Az eredmények a következőképpen alakultak:

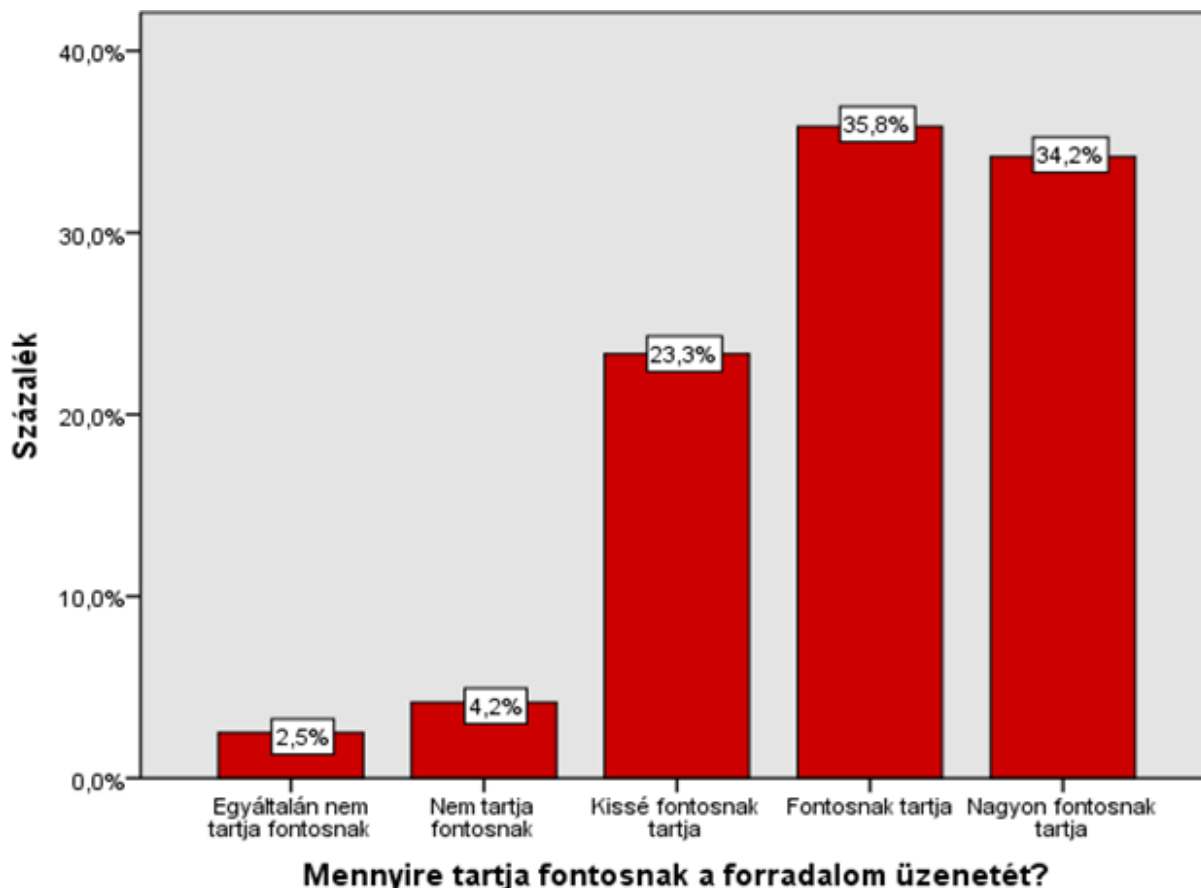
Milyen értéket képvisel számára a forradalom?	Hányan jelölték be az adott fogalmat?
Idegengyűlölet	9
Egységes fellépés	46
Összetartás	70
Elvek és ideológiák ütközése	17
Szabadság	89
Felesleges vérontás	24
Erőszak	41

A táblázatból látszik, hogy a 120 válaszadóból 89 bejelölte a „szabadságot”, mint képviselt értéket. Ennek a magas számnak az is lehet az oka, amit többen is megemlítettek: „Mivel szabadságharcként emlegetik, ezért gondoltam, azért harcoltak.” Ezután az „összetartás” a leggyakrabban megjelölt válaszlehetőség. A legkevesebben az „idegengyűlöletet” jelölték be, illetve az „elvek és ideológiák” ütközését. Átlagosan két-három fogalmat jelöltek meg a

fiatalok, mert 120 válaszadóra 300 jelölés jutott. (A fenti táblázathoz hozzá kell adni a négy „egyéb” válaszlehetőséget is.)

Ezután arra voltunk kíváncsiak, mennyire tartja fontosnak a forradalom üzenetét a válaszadó.

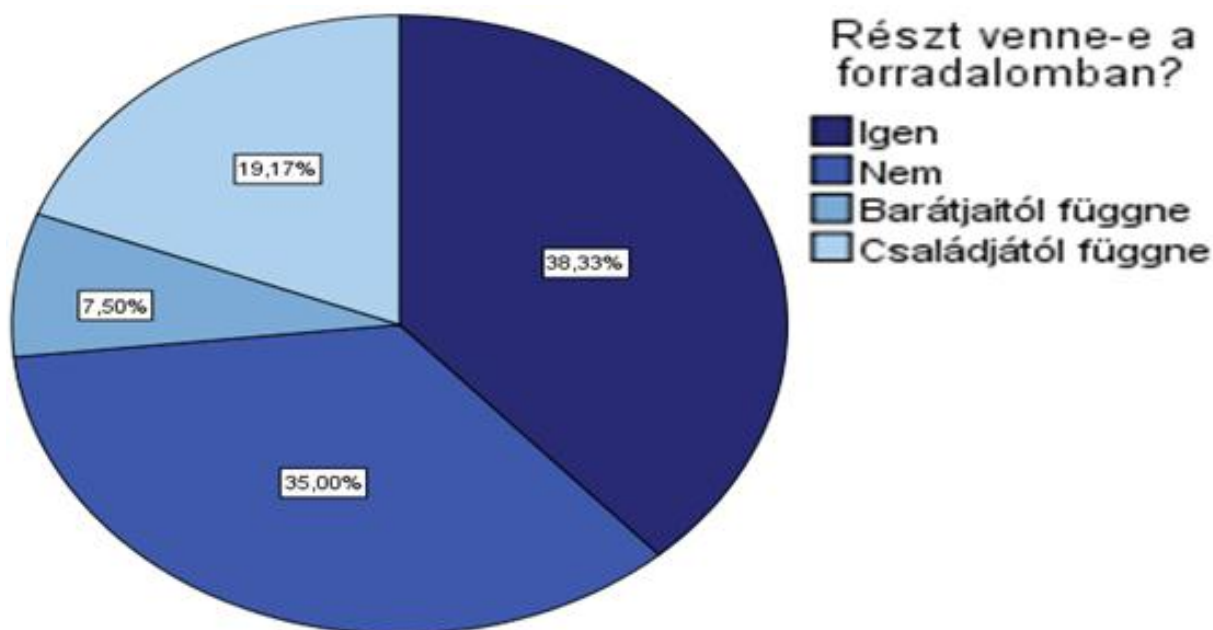

A válaszadóknak egytől ötig terjedő skálán kellett bejelölniük, mennyire tartják fontosnak a forradalom üzenetét. Azok, akik fontosnak tartják, 93,3%-ot tesznek ki, ez 112 fő a 120-ból. Ebbe beletartozik az a személy is, aki kissé tartja fontosnak, és az is, aki nagyon fontosnak tartja. Összegezve elmondható, hogy a megkérdezett diákok közül nyolc gondolja úgy, hogy számára nem fontos az az üzenet, amelyet a forradalom közvetít. Ők azok, akik a forradalom üzenetének leginkább a felesleges vérontást és az erőszakot, valamint az idegengyűlöletet jelölték be az előző kérdésnél. Ugyanakkor az is elmondható róluk, hogy ők azok, akik szinte egyik kérdésre sem tudtak válaszolni, tehát a megkérdezettek átlagától is kevesebb tudással rendelkeznek az eseményekről. Azon 3 diák közül, aki egyáltalán nem tartották fontosnak a forradalom üzenetét, 2 úgy vélte, hogy a forradalom győzött, egy pedig úgy, hogy nem lehetett megítélni, tehát ebben a kérdésben például egyikük sem tudott helyes választ adni. Ez azért figyelemfelkeltő, mert ha szerintük a forradalmárok nyertek, akkor miért gondolhatják

azt, hogy felesleges vérontás volt, illetve, hogy nem fontos az üzenete?

A következő kérdés során arra kérdeztünk rá, hogy mennyire ébreszt bennük pozitív gondolatokat a forradalom. Tehát ha az őszi eseményekre gondolnak, akkor azokról pozitívan vélekednek, vagy úgy érzik, ez egy negatív történet, és nem is szabad rá gondolni, vagy beszélni róla. Szintén egytől ötig terjedő skálán kellett elhelyezniük a válaszukat, csakúgy, mint az előző kérdésnél. A válaszokat tekintve az látszik, hogy legtöbbször semlegesnek gondolják- ezt 50 diák jelölte be, ami a megkérdezettek 41,7%-a. Pozitívnak, vagy nagyon pozitívnak azonban 54-en gondolták, ami 45%-ot jelent. Ha ezt összeadjuk a semleges választ jelölőkkel, az 86,7%. Így megállapítható, hogy mindössze 13,3%-nak, azaz 16 diáknak támadnak a forradalom hallatán negatív gondolatai. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy azok, akik az előző kérdésben azt jelölték, hogy nem fontos a szabadságharc üzenete, azok úgy érzik, negatív érzetet kelt bennük, ha erre gondolnak. Ugyanakkor ők voltak azok, akik szerint győzelemmel végződött a forradalom. Tehát attól függetlenül, hogy győzött az ország egy szabadságharcban, ez még egy negatív élmény, és nem szívesen gondolnak rá. Ez természetesen nem sok ember véleménye, de ennek ellenére igen érdekes, hogy egy győztesként definiált felkelést nem tartanak sem fontosnak, sem pozitívnak. Mit gondolnának akkor róla, ha tudnák, hogy Magyarország vesztesként került ki a forradalomból?

A következő kérdésben arra kértük fel őket, hogy képzeljék el, hogy ugyanabban a helyzetben lennének, mint az akkori fiatalok, és hogy ebben az esetben ők részt vennének-e a forradalomban.

A megkérdezettek közül legtöbben, 46-an részt vennének, nem számítana, mint mond a család vagy a barátok. Ez a minta 38,33%-át adja, épp csak egy kicsivel több, mint annak a 42 embernek a válasza, akik nem vennének részt semmiképpen sem. 26,7%-uk másoktól tenné függővé a forradalmárrá válást, ebből 19,2%-uk azt válaszolta, hogy a családjától függne, a maradék 7,5% pedig a barátaira bízna a döntést. Annak ellenére, hogy nagyon keveset tudnak a forradalomról, mégis elég sokan jelölték azt, hogy nem maradnának ki belőle, ha abban a korban élnének.

Az utolsó 4 kérdés összekapcsolódik, de nem mindenkinek kellett megválaszolnia, mert függött attól, hogy az első kérdésre igennel válaszolt-e. Amennyiben igen, tovább kérdeztük az illetőt, amennyiben a válasza nem volt, abban az esetben megköszöntük a segítségét, és lezártuk vele a kérdőívet.

Elsőként arra voltunk kíváncsiak, ismer-e a válaszadó olyan személyt, aki részt vett az 1956-os forradalomban. A válaszadók 29,2%-a felelt igennel, ez 35 olyan fiataalt jelentett, akikhez még voltak kérdéseink.

A következő lépcsőben megkérdeztük tőlük, hogy ki ez a személy számára. 35-ből 15-en azt válaszolták, hogy a nagyszüleik közül érintett valamelyik, míg 12-en egyéb ismerőst, szomszédot jelöltek meg. Nyolcan közülük pedig forradalmár dédszülőről számoltak be. Ezután megkérdeztük azt is, hogy tudnak-e arról, hogy büntetést kaptak ezért a tettükért. A 35 válaszadó közül összesen öt fő számolt be arról, hogy tudnak megtorlásról, ebből pedig ketten mondták azt, hogy börtönbüntetés volt a büntetés. A fennmaradó három személy nem kívánta elárulni, hogy forradalmár ismerősük számára milyen szankcióval járt az őszi eseményekben való részvétel.

Végezetül megvizsgáltuk, hogy azok a válaszadók, akiknek van a forradalomban résztvevő ismerőse, milyen arányban vennének részt a forradalomban.

A teljes minta (120 fő)		A forradalmár ismeretséggel rendelkező alanyok (35 fő)
38,3%	Igen	37,1%
35%	Nem	34,3%
19,2%	Családjától tenné függővé	20%
7,5%	Barátaitól tenné függővé	8,6%

Látható, hogy az a tény, hogy van-e ismerőse, aki részt vett a szabadságharcban, nem igazán

befolyásolja a részvételi kedvet. Az arányok minimálisan afelé tolódtak el, hogy a külső környezet milyen véleménnyel van a részvételről, mivel mind a barát és család véleménye fontosabb lett kicsivel.

Az utolsó blokkon végigérve azt tapasztalhattuk, hogy annak ellenére, hogy magáról a történelmi eseményről keveset tudnak, mégis a döntő többség pozitívnak és fontosnak érzi az 1956-os forradalmat, és azt, amit az képvisel.

Feltevéseink igazolása

Több hipotézist is megfogalmaztunk a kutatás előtt, és igyekeztünk a kérdőívben olyan kérdéseket feltenni, hogy valamennyit meg tudjuk erősíteni, vagy éppen cáfolni a rendelkezésünkre álló adatok alapján.

Az első feltevésünk az volt, hogy a mai fiatal generáció nem igazán rendelkezik használható tudással az 1956-os forradalomról.

A második hipotézisünk az volt, hogy azok, akik többet tudnak a forradalomról, azok a jobb eredményeket felmutató tanulók.

Ugyanakkor úgy gondoltuk, hogy azok a fiatalok, akik gimnáziumi képzésben vesznek részt, több információval rendelkeznek 56-ról, mint azok, akik szakmunkásképzőbe járnak. Feltételeztük azt is, hogy azok a megkérdezettek, akiknek az ismeretségi körében van olyan személy, aki részt vett a forradalomban, többet tudnak az 56-os eseményekről.

Az első feltevésünk teljes mértékben igaznak bizonyult. A kutatás adataiból világosan látszik, hogy a mai 14-17 éves korosztály nem tud szinte semmit arról, hogy mi történt októberben 56 évvel ezelőtt. Elég csak arra rámutatni, hogy a megkérdezettek 36,7%-a tudta csak beazonosítani a két résztvevő oldalt, és számos olyan válaszadó volt, aki azt sem tudta megmondani, hogy Magyarország volt az egyik résztvevő. Továbbá ezt az állítást támasztja alá az a kérdés is, ahol csaknem a megkérdezett fiatalok fele (48,3%) nem tudott olyan indokot megnevezni, ami a forradalom kitörésében szerepet játszott. Ugyanakkor beszédes adat az is, hogy összesen 55 fő, tehát 45,8%-uk tudta, hogy a szabadságharc elbukott. 65 diák szerint vagy győztes volt a forradalom, vagy lehetetlen megállapítani a kimenetelét az őszi eseményeknek. Az állítást leginkább alátámasztó válaszok viszont annál a kérdésnél mutatkoztak meg, amikor a diákoknak be kellett határolniuk időben a forradalmat.

A kérdőívet a megemlékezések után egy héttel vettük fel, de ez sem segített abban, hogy helyes válaszok szülessenek, ugyanis a 120 megkérdezett tanulóból összesen 10 fő, tehát a minta 8,3%-a tudta hónapra pontosan behatárolni a szabadságharcot.

Nem egy kérdésnél rajzolódt ki, hogy nincs a fiataloknak pontos tudása erről az eseményről, ám talán mégis ezek a legfontosabb adatok az emlékezet megőrzésének szempontjából: Ki, mikor, miért és hogyan.

Ám biztosan vannak olyanok, akik többet tudnak róla, mint az átlagos fiatalság. A kérdés az, hogy melyik csoport? A gimnazisták, a jó tanulók, vagy a forradalmár ismerőssel rendelkezők?

Elsőként az iskolák közötti különbséget vizsgáltuk. A tárgyi tudást mérő kérdések válaszait szétbontottuk a két megkérdezett iskolára, és összehasonlítottuk az eredményeket. Arra a kérdésre, hogy kik voltak a forradalom résztvevői, a HE iskolában 53,3%-uk tudott választ adni. A BI iskolában ez az arány 8,9% volt. A következő válasz, amire kíváncsiak voltunk, az a forradalom végkimenetele volt. A HE nevű oktatási intézményben 54,7% tudta, hogy a szabadságharc elbukott, a BI középiskolában 31,1%. Hónapra behatárolni az első oktatási intézményben 9,3%-uk tudta a forradalmat, míg a BI iskolában 6,7%. Arra a kérdésre, hogy mi volt a célja a forradalomnak, a HE iskolában 32%-uk nem tudott választ adni, míg a BI oktatási intézményben 75,6%. Az utolsó válasz, amire kíváncsiak voltunk, hogy mennyien tudták közülük, hogy kik voltak a „pesti srácok”. A HE iskolában összesen 13,3%-uk, míg a BI iskolában 0% volt ez az arány, mivel nem született egy jó válasz sem.

Összegezve tehát az iskolák között van eltérés, a Högyes Endre Gimnázium és Szakközépiskolában több jó válasz született minden kérdés esetében. Ez azt jelenti, hogy a gimnáziumba járó diákok jobb eredményt tudtak felmutatni, mint a szakmunkásképzőbe járó fiatalok. Tehát ez a hipotézis is alátámasztható az adatokkal.

A következő feltevésünk az volt, hogy aki jó tanuló, az többet tud az őszi eseményekről. Ebben a mérésben nem vehetett részt minden diák, mivel voltak olyanok közöttük, akik nem árulták el, milyen érdemjegyet kaptak, így őket nem tudtuk belevenni a mintába. A jó tanuló fogalmát úgy konceptualizáltuk ebben az esetben, hogy legalább 4-es érdemjegye legyen történelemből és irodalomból. Ez összesen 55 személyt jelentett. Ugyanazokat a kérdéseket vizsgáltuk, mint az iskolák közötti különbségeknél. Az első kérdésnél, ahol az volt a válasz, hogy az orosz és a magyar nép tagjai kerültek egymással szembe, 58,2%-os volt a helyes választ adók aránya. Azoknál a diákoknál, akik a másik csoportba kerültek, mert nem érték el a jó érdemjegyet, ez az arány 19,4%. A következő kérdés, amit figyelembe vettünk a mérésnél

az volt, hogy milyen cél érdekében tört ki a forradalom. Ezt a jó tanulók közül összesen a 20% nem tudta, míg a gyengébb tanulók körében ez az arány 71%. Azt, hogy a forradalom elbukott, 52,7%-a tudta a jobban tanuló diákoknak, míg a másik csoportban a helyes válaszok aránya 40,3% volt. Időben betájolni a forradalmat a jó tanulók 10,9%-a tudta, míg a gyengébb tanulók esetében ez csak 6,5%. Az utolsó kérdés itt is a „pesti srácokra” vonatkozott. Az első csoportban 16,4%-uk tudta, kik ők, míg a második csoportban ez összesen 1,6% volt. Az a feltevés tehát, hogy a jobb érdemjegyet kapó tanulók jobban teljesítettek a kérdőívben, helytálló, mivel minden kérdésben ők adtak több helyes választ.

Az utolsó hipotézisünk arra vonatkozott, hogy azok a diákok, akiknek van az ismeretségi körükben olyan személy, aki részt vett a forradalomban, több információval rendelkeznek a forradalomról. Ők az első csoport, a második pedig azoké, akik nem ismernek ilyen személyt. Ugyanazokat a kérdéseket vizsgáltuk itt is, mint az előző esetekben, az eredmények pedig a következőképp alakultak: Azon diákok, akik azt vallották, hogy van forradalmár ismerősük, 57,1%-ban tudtak jól válaszolni arra a kérdésre, hogy kik voltak az 56-os forradalom résztvevői. Azok a fiatalok, akiknek nincs ilyen ismerőse, 28,2%-os arányt produkáltak. A forradalom célját az első csoport 40%-a nem tudta meghatározni, míg a második csoportban ez a szám 51,8%. Arra a kérdésre, hogy mettől meddig tartott a forradalom, az első csoport tagjai 8,6%-os arányban tudtak válaszolni, a másik csoport fiataljai pedig 8,2%-ban adtak helyes választ. Az utolsó előtti kérdés az volt, hogy tudják-e, hogy melyik oldal lépett győztesként elő a forradalom után. A forradalmár ismerősökkel rendelkezők körében a helyes válaszok aránya 45,7%, míg a másik csoportnál ez 37,6% volt. A befejező kérdésnél, ami arra volt kíváncsi, tudják-e, kik voltak a „pesti srácok”, szintén az első csoport teljesített jobban (11,4%). (A forradalmár ismerős nélküli fiatalok 7,1%-os eredményt tudnak felmutatni.) Az a feltevésünk, hogy azok a fiatalok, akik ismernek olyan személyt, aki hiteles információkkal rendelkezik az 56-os történelemsokról, többet is tudnak róla, beigazolódt. A különbségek nem olyan erősen látszanak, mint az előző csoport összehasonlításakor, de van különbség, hiszen itt is minden kérdésnél jobb eredményeket produkált az egyik csoport

Összesítve azt láthatjuk, hogy azok a diákok, akik magasabb szintű középiskolai képzésekre járnak, vagy jobb tanulók az átlagosnál, vagy épp van az ismeretségi körükbe forradalmár, azok több kérdésre tudtak helyesen válaszolni, tehát több információval rendelkeznek erről a fontos magyar történelmi eseményről.

Ám ezek is elég alacsony adatok ahhoz képest, hogy ez az egyik legjelentősebb történelmi eseményünk.

Természetesen nem mi voltunk az egyetlenek, akik a történelmi emlékezetet az iskolások körében kutatták. Ennek mérését a fiatalok körében Szalai Júlia és Gábor László 1992-ben kezdte el, majd publikálta az „Én ötvenhatom, a te ötvenhatod az ő ötvenhatjuk” címen. A szerzőpáros egy 1956-os forradalommal kapcsolatos kérdőívet vett fel 10 fővárosi iskolában, a 14 és 17 éves korosztály körében. A válaszadóknak rövid szöveges válaszokat kellett adniuk a feltett kérdésekre, és az eredményeket tekintve elmondható, hogy a fiataloknak van információjuk 1956-ról, nem jelentett problémát a két oldal beazonosítás, vagy a forradalom végkimenetele. A szerzőpáros beszámol arról is, hogy a fiatalok nem tartják követendő tradíciónak az eseményeket, inkább emlékként szeretnék rágondolni. Sokan azt jelzik a válaszaikban, hogy tovább kellene lépni, és nem a múlton gondolkodni, mert a jelenben is vannak problémák. A cikkből az is kiderül, hogy a 237 diákból 121 számolt be arról, hogy van 56-os forradalmár az ismeretségi körükben. (Ez a minta 51%-át jelenti.) Úgy tűnik tehát, hogy azok a fiatalok, akik a rendszerváltás előtt születtek, de már az után jártak iskolába, meglehetősen sokat tudnak a forradalomról, ha nem is az iskolán keresztül, hanem az ismerősöktől. A cikkben többször is megemlítik, hogy a fiataloknak gyakori, hogy két fajta tudásuk van: a hivatalos, amit a mindenkori hatalom épp sugall, vagy a hétköznapi, amelyet a családjuktól, ismerőseiktől kapnak. Számukra a kettő megkülönböztetése nem jelent problémát, automatikusan tudják, mikor melyiket kell felhasználni. (Szalai Júlia-Gábor László 1994: 11-20)

18 évvel később pedig mi vállalkoztunk arra, hogy felmérjük a fiatalok attitűdjeit és tárgyi tudását az 1956-os forradalommal kapcsolatban. Bár a mi mintánk kisebb, és nem is fővárosi, hanem kisvárosi középiskolákat kérdeztünk le, épp elég, hogy prezentálja, mekkora különbség van a mai fiatalok és az előző generáció fiataljainak történelmi tudása között. Amíg az előző adatfelvételnél nem jelentett gondot az esemény térbeli és időbeli behatárolása, valamint az, hogy kik vettek részt a forradalomban, az újabb kutatásnál a minta nagyon kicsi arányban tudott helyesen válaszolni a fentebbi kérdésekre. Figyelemfelkeltő adat az is, hogy míg a Szalai Júlia és Gábor László féle kutatásnál 51% azok aránya, akiknek van az ismeretségi körükben forradalmár múlttal rendelkező személy, a mi kutatásunkban ez az adat 29,2%. Egyértelmű, hogy az is közrejátszik, hogy mi több, kis településről érkező fiatalot kérdeztünk meg, szemben a másik kutatással, ahol fővárosi diákok voltak az alanyok. De ez is jóval alacsonyabb adat az előző kutatáshoz képest. Emiatt az általunk vizsgált fiatalok kis

hátrányba kerültek, hiszen fentebb már kimutattuk, hogy azok, akik rendelkeznek forradalmár ismerőssel, többet is tudnak a forradalomról.

Összevetve a két kutatást látható, hogy a frissebb adatok szerint a fiataloknak sokkal kevesebb információjuk van az 1956-os forradalomról, noha nekik már nem kell megszűrniük a hallottakat, és odafigyelni arra, melyik csatornán keresztül kapják az információt, mint ahogy azt a 18 évvel korábbi generációnak kellett tennie. A kérdés az, hogy mi okozza a különbségeket? Mitől van az, hogy akkor, amikor már lehet beszélni róla, és fel lehet vállalni az ezzel kapcsolatos tudást, mégis sokkal kevesebbet tudnak róla a fiatalok?

A választ Szabó Ildikó munkásságában találtuk meg, aki az alaptermatikák gyakori változását teszi felelőssé a nemzeti identitástudat, és ezzel együtt a történelmi tudás csökkenéséért. Ha 18 év alatt legalább kétszer megváltozott az alaptermatika, és vele együtt a nemzeti tematika is, akkor valószínű, hogy a mai fiatalok nem ugyanazokat a sémákat látják maguk előtt, mint a 18 évvel korábban megkérdezettek. Ez okozhatja azt, hogy a történelmi események ismerete már nem játszik olyan fontos szerepet, és nem fektetnek akkora hangsúlyt arra, hogy minden fiatal ismerje a hazája történelmét. Továbbá ez az esemény már annyira nem „új”. 56 évvel ezelőtt történt, és azóta már újabb problémák jelentkeztek a magyar társadalomban. Ezt már az 1992-es kutatásban is leírják a fiatalok, hogy ne a múlttal foglalkozzanak, hanem a jelenben fellépő nehézségeket próbálják meg orvosolni. Ez valószínűleg hatványozottan igaz ezekben az években, így a figyelem középpontjába a mostani események kerülnek a múltbéli veszteségek helyett.

Zárásként...

A vidéki fiatalok körében végzett kutatás bebizonyította, hogy a mai 14-17 éves korosztálynak már nincs olyan történelmi tudása, mint az előző generációknak volt, noha a lehetőségük megvan a tájékozódásra, sőt az iskolában ez az egyik kötelességük is.

Ugyanakkor a most vizsgált diákok között is van észrevehető különbség. A kérdőív során jobban teljesítettek a gimnazisták, mint a szakmunkás tanulók, valamint a kiemelkedőbb tanulmányi eredményű fiatalok is jobb eredményt értek el az átlagos, vagy gyengébben teljesítő társaitól. Látható, hogy azok a fiatalok, akik ismernek olyan személyt, aki részt vett az 1956-os forradalomban, több információval rendelkeznek a forradalomról a többiekkel összehasonlítva.

Ettől függetlenül nem lehet azt mondani, hogy tájékozottak ebben a témakörben, hiszen a kérdőívben alig akadt olyan kérdés, aminél 50% felett lett volna a helyes választ adók aránya. Nagyon gyakran nem tudtak választ adni a kérdésekre, nem egy kérdésnél 80%, vagy annál több volt a rossz válaszok aránya. Sok fiatalnak az is problémát okozott, hogy különbséget kell tenni az 1848-os és 1956-os forradalom résztvevői és elhelyezkedése között, és ez több kérdésre is kihatott, például arra, amikor megkértük őket, hogy soroljanak fel személyeket és helyeket, amelyeket az 1956-os eseményhez kötnek. Nehezen ment az időbeni elhelyezés is, hiszen összesen 8,3%-uk tudta a forradalmat hónapra pontosan behatárolni, noha lekérdezés előtti héten tartották az iskolai megemlékezéseket.

Az utolsó blokkban, amikor a véleményükre és a benyomásaikra voltunk kíváncsiak, meglepő eredmények születtek. A legtöbb fiatal pozitív eseményként, és fontos történelmi momentumként jellemezte az 1956-os forradalmat. Akik ezzel ellentétes véleményen voltak, bizonyíthatóan kevesebb tudással rendelkeztek az őszi történésekről, tehát úgy ítélték negatívnak az 56 évvel ezelőtti eseményeket, hogy valójában nem is tudták, mi történt ekkor.

Összehasonlítva egy korábbi kutatással, látható, hogy egyfajta felejtés, és identitásvesztés indult meg. A fiatalok már nem érzik fontosnak, hogy tudjanak a múlt fontosabb eseményeiről, és nem látják át, hogy ez szocializációs problémákhoz vezethet. Ez egyaránt okozhat magatartásbeli eltéréseket, illetve csökkentheti a „valahova tartozás” érzetét is. A történelmi tudatlanság súlyos problémákat okozhat később is, hiszen ezek a fiatalok is felnőnek egyszer, és ennyivel is kevesebb értéket tudnak majd átadni a gyermekeiknek.

Ha pedig ilyen rohamos tempóban felejt az újabb generáció, felmerülhet ez a kérdés is: Mikor felejt el mindent?

Felhasznált irodalom

- A kivándorlók száma (1956):
http://www.magyarforradalom1956.hu/images/terkep_vilag.jpg
(Utolsó látogatás: 2012. december 29.)
- Az áldozatok száma (1956):
<http://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/tablazat/tabhalot.htm>
(Utolsó látogatás: 2012. december 30.)
- Böröndi Lajos idézet: <http://www.citatum.hu/kategoria/Haza/3>
(Utolsó látogatás: 2012. december 31.)
- Gábor Kálmán és Jancsák Csaba (szerk.) (2006): *Iffúságszociológia*. Szeged, Belvedere
- Gyáni Gábor (2010): *Az elveszített múlt. A tapasztalat mint emlékezet és történelem*. Budapest, Nyitott könyvműhely
- Gyulavári Ágnes (1987): Politikai szocializáció-modellek. In (Szántó Zsuzsa (szerk.) *A politikai szocializáció elméleti kérdései*. Budapest, MSZMP KB Társadalomtudományi Intézete, 99-118.
- Kati, Marton (2010): *A nép ellenségei-Családom regénye*. Budapest, Corvina Kiadó
- Kéri László(1987): A politikai szocializáció kutatásának értelmezési nehézségei. In (Szántó Zsuzsa (szerk.) *A politikai szocializáció elméleti kérdései*. Budapest, MSZMP KB Társadalomtudományi Intézete, 19-49.
- Kőrösi Zsuzsanna és Molnár Adrienne (2000): *Titokkal a lelkemben éltem*. Budapest, 1956-os Intézet
- Bagdy Emőke: A szocializáció fogalma
http://www.ektf.hu/hefoppalyazat/pszielmal/a_szocializci_fogalma.html
(Utolsó látogatás: 2012. január 02.)
- Molnár Adrienne (2003): Szabadlábba ítélve. In (Rainer M. János szerk.): *Múlt századi hétköznapiak*. Budapest, 1956-os Intézet, 245-270.
- Murányi István (2006): *A Google nemzeti identitása*.
http://www.csepele.com/kotet/csepele60_muranyi_istvan.pdf
(Utolsó látogatás: 2012. január 02.)
- Somlai Péter (1997): *Szocializáció. A kulturális átörökítés és a társadalmi beilleszkedés folyamata*. Budapest, Corvina Kiadó

- Szabó Andrea (2010): Ifjúságkutatás
http://www.valasztaskutatas.hu/eredmenyek/kutatas-jelentesek/rkkutjel/ifjusag_reszvetel/view
(Utolsó látogatás: 2012. január 04.)
- Szabó Ildikó (1991): *Az ember államosítása. Politikai szocializáció Magyarországon.* Budapest, Tekintet
- Szabó Ildikó (2009): *Nemzet és szocializáció. A politika szerepe az identitások formálódásában Magyarországon 1867-2006.* Budapest, L'Harmattan Kiadó
- Szabó Miklós (1988): *Rendszertudat és nemzettudat. A mai magyar társadalom politikai tudatát meghatározó nemzedékek nemzettudat-élményeiről.* Ifjúsági szemle 4. 39-51.
- Szalai Júlia és Gábor László (1994): *Az én ötvenhatom, a te ötvenhatod, az ő ötvenhatjuk.* 2000, 6. évf. 1994/1. sz. 11-20. oldal
- Szakolczai Attila (1997): *Az 1956-os forradalom és szabadságharc története.* (Digitális történelemkönyv) Budapest, 1956-os intézet
<http://www.rev.hu/sulinet56/online/naviga/index.htm>
(Utolsó látogatás: 2012. január 04.)
- Szakolczai Attila (2001): *Az 1956-os forradalom és szabadságharc.* Budapest, 1956-os Intézet
- Valuch Tibor (2005): *Magyarország társadalomtörténete: a XX. század második felében.* Budapest, Osiris Kiadó
- Valuch Tibor (1996): *„Ötvenhatosok”.* Debrecen, Cívis Kiadó

Tartalom

Bevezetés.....	2
Elméleti kérdések és a vonatkozó szakirodalom áttekintése.....	4
A hipotézisek.....	6
A kutatás.....	7
A minta és a mintavétel	7
A tárgyi tudást mérő kérdések	10
Az „érdekes” kérdések, általános ismeretek.....	15
Az utolsó kérdésblokk: Vélemények, benyomások.....	16
Feltevéseink igazolása	21
Zárásként... ..	26
Felhasznált irodalom	27